

Sygn. akt I UK 146/12

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 3 sierpnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Katarzyna Gonera

SSN Józef Iwulski

w sprawie z odwołania R.-O. Spółki z o. o.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o ustalenie podstawy wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 3 sierpnia 2012 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 27 września 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. wyrokiem z 18 listopada 2010 r., oddalił odwołanie R.- O. Sp. z o.o. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 19 maja 2010 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że Spółka R.-O. zatrudnia ponad 20 pracowników. W 2003 r. wszedł w życie regulamin wynagradzania. W § 19 regulaminu postanowiono, że w latach 2003-2005 w Spółce nie tworzy się zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. W latach 2003-2005 pracodawca wypłacał raz w roku każdemu pracownikowi korzystającemu w danym roku kalendarzowym z urlopu wypoczynkowego w wymiarze co najmniej 14 kolejnych dni kalendarzowych świadczenia urlopowe w wysokości 37,5% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej w roku poprzednim lub w drugim półroczu roku poprzedniego. Począwszy od 2006 r. w Spółce miał zostać utworzony zakładowy fundusz świadczeń socjalnych. W dniu 31 marca 2005 r. zawarto aneks do regulaminu wynagradzania i w § 3 postanowiono, że w Spółce nie tworzy się zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i powtórzono zasady wypłaty świadczeń urlopowych. W oparciu o ten regulamin w Spółce wypłacano świadczenia urlopowe. W 2009 r. ZUS przeprowadził kontrolę u odwołującej się. Stwierdzono, że od wypłaconych świadczeń urlopowych nie opłacono składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, i FP i FGŚP. Wydano decyzję w dniu 19 maja 2010 r., w której wskazano pracowników i wypłacone im w latach 2003-2008 świadczenia urlopowe. W trakcie procesu ZUS wyjaśnił, że wskazane w decyzji kwoty są kwotami, od których należy odprowadzić składki na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne, i FP i FGŚP.

Sąd Okręgowy stwierdził, że w niniejszej sprawie należy stosować wyłącznie przepisy k.p.c. Tym samym, zgodnie z tymi przepisami, nie jest możliwe uchylenie zaskarżonej decyzji przez sąd pierwszej instancji. Zgodnie z art. 477¹⁴ k.p.c. sąd pierwszej instancji, wydając rozstrzygnięcie merytoryczne, może albo uwzględnić odwołanie (§ 2 i 3), albo je oddalić (§ 1). Uwzględniając odwołanie, sąd może zmienić zaskarżoną decyzję w całości lub w części (oddalając odwołanie w pozostałym zakresie), orzekając zarazem co do istoty sprawy, (§ 2) albo - w

przypadku niewydania decyzji przez organ rentowy - zobowiązać organ do wydania decyzji w określonym terminie, zawiadamiając o tym organ nadrzędny lub też samodzielnie rozstrzygnąć sprawę orzekając co do istoty sprawy. Co do zasady sąd nie może orzekać kasatoryjnie, tj. uchylić zaskarżonej decyzji i przekazać sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, wyjątek od tej reguły zawiera art. 477¹⁴ § 4. W ocenie Sądu, wadliwość postępowania administracyjnego nie stanowi podstawy do uwzględnienia odwołania. Błędy formalne decyzji w zakresie podstawy prawnej pozostają bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy przez sąd ubezpieczeń społecznych. Nieistotne również jest, czy w decyzji użyto słowa „stwierdza” zamiast „ustala”.

Sąd Okręgowy uznał, że spór w niniejszej sprawie sprowadza się do ustalenia, czy świadczenie urlopowe wypłacone przez pracodawcę w sytuacji, gdy nie został utworzony zakładowy fundusz świadczeń socjalnych, stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Sąd Okręgowy przytaczając treść art. 3 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz.U. z 1996 r. Nr 70, poz. 335 ze zm.), który kilkakrotnie podlegał nowelizacji, uznał w konsekwencji, że odwołująca się, jako pracodawca zatrudniająca co najmniej 20 osób miała prawo nie tworzyć funduszu świadczeń socjalnych poprzez wprowadzenie odpowiedniego postanowienia w regulaminie wynagradzania. R.-O. Spółka z o.o. z tej możliwości skorzystała z sposób przewidziany prawem. Przyznała pracownikom świadczenie urlopowe w regulaminie wynagradzania.

Sąd Okręgowy stwierdził, że skoro świadczenie urlopowe wypłacone pracownikom R.-O. nie było wypłacone na podstawie ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, to nie korzysta ono ze zwolnienia przewidzianego w art. 3 ust. 6 ustawy z dnia 4 marca 1994 r.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że w zakresie opłacania składek zastosowanie ma rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w brzmieniu obowiązującym, w dacie powstania zobowiązania. W § 2 wymieniono szereg przychodów, które nie

stanowią podstawy wymiaru składek. Wśród tych przychodów nie ma świadczenia urlopowego, ani żadnego innego przychodu, który można by zakwalifikować jako przychód podlegający zwolnieniu na podstawie tego przepisu. W związku z tym Sąd Okręgowy przyjął, że świadczenie urlopowe wypłacone przez pracodawcę zatrudniającego co najmniej 20 pracowników, ze środków innych niż środki zakładowego funduszu świadczeń socjalnych jest przychodem, o którym mowa w § 1 rozporządzenia, zgodnie z którym podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, zwanych dalej "składkami", stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, osiągany przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy. Tym samym, Spółka była zobowiązana do opłacenia składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe od wypłaconych pracownikom świadczeń urlopowych.

Apelację od powyższego wyroku wniosła Spółka R.-O.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 27 września 2011 r., oddalił apelację.

Sąd Apelacyjny w pełni podzielił zarówno ustalenia faktyczne jak i rozważania prawne zawarte w orzeczeniu Sądu Okręgowego. Sąd Apelacyjny podniósł, że zgodnie z treścią § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. z 1998 r. Nr 161, poz. 1106 ze zm.) zasadą jest oskładkowanie każdego przychodu pracownika. W § 2 rozporządzenia, przewidziane zostały wyłączenia od tej zasady. Zgodnie z pkt 21, na który powołuje się apelujący, do podstawy wymiaru nie wlicza się określonego ściśle w nim świadczenia, a jest to: „świadczenie urlopowe wypłacane na podstawie art. 3 ust. 4 ustawy powołanej w pkt. 20 - do wysokości nieprzekraczającej rocznie kwoty odpisu podstawowego określonej w tej ustawie”. Zatem musi to być, zdaniem Sądu drugiej instancji, świadczenie urlopowe, które spełnia kryteria z ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe pracowników stanowi wypłacone im w danym miesiącu kalendarzowym wynagrodzenie wraz z tymi składnikami i świadczeniami, które z mocy § 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia

1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe nie są wyłączone z podstawy wymiaru składek. Aby świadczenia urlopowe mogły być wyłączone z podstawy wymiaru składek, nie wystarczy, aby były wypłacane w wysokości przewidzianej w art. 3 ust. 4 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. Zgodnie z tym przepisem - pracodawcy zatrudniający mniej niż dwudziestu pracowników w przeliczeniu na pełne etaty i nieprowadzący gospodarki finansowej na podstawie przepisów o finansach publicznych mogą tworzyć zakładowy fundusz świadczeń socjalnych, ale nie są do tego zobowiązani. W przypadku podjęcia decyzji o nietworzeniu Funduszu pracodawca taki wypłaca pracownikom świadczenie urlopowe według zasad określonych w art. 3 ust. 4-5a ustawy o Funduszu. Na podstawie art. 4 ustawy układy zbiorowe pracy mogą dowolnie kształtować wysokość odpisu na Fundusz, mogą również postanawiać, że Fundusz nie będzie tworzony lub, że świadczenie urlopowe nie będzie wypłacane. Przepisy o świadczeniu urlopowym, zgodnie z regulacją ustawową, dotyczą ściśle określonych grup pracodawców, tzn. tych, którzy zatrudniają co najmniej 20 pracowników, ale nie mniej niż 20 w przeliczeniu na pełne etaty oraz tych, którzy zatrudniają mniej niż 20 pracowników i nie są pracodawcami, o których mowa w art. 18-20 ustawy o finansach publicznych.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że skoro Spółka postanowiła, że Fundusz nie będzie tworzony (do czego miała prawo zgodnie z treścią art. 4 ustawy), to postanowienia socjalne może zawierać regulamin wynagradzania. Jednak pracodawca, który wypłaca wówczas pracownikom świadczenie urlopowe według zasad określonych w art. 3 ust. 4-5a „ustawy o Funduszu”, nie może skorzystać ze zwolnienia, o którym mowa w art. 3 ust. 6.

Powyższy wyrok został w całości zaskarżony skargą kasacyjną wniesioną przez R.-O. Sp. z o.o., w której zarzucono błędną wykładnię „art. 3 ust. 6 w związku z art. 3 ust. 3, 4 - 5a i art. 4 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (dalej: Ustawa) oraz § 2 ust. 1 pkt. 21 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18.12.1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (dalej: Rozporządzenie) poprzez przyjęcie, że norma z art. 3 ust. 6 Ustawy nie obejmuje swoim zakresem świadczeń urlopowych wypłacanych przez pracodawcę

zatrudniającego co najmniej 20 pracowników w przeliczeniu na pełne etaty wypłacanych przez tego pracodawcę na podstawie postanowień jego regulaminu wynagradzania, które to świadczenie urlopowe jest identyczne ze świadczeniem urlopowym przewidzianym w art. 3 ust. 4-5a Ustawy”.

Skarżąca wniosła o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 27 września 2011 r. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Organ rentowy wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy, zważył co następuje:

Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Potrzeba rozważenia nieważności postępowania ujawniła się w tej sprawie. Sprawa została rozpoznana z udziałem odwołującego się płatnika składek R.–O. Sp. z o.o. i organu rentowego (Zakładu Ubezpieczeń Społecznych). Spór dotyczył podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i został rozstrzygnięty bez udziału pracowników płatnika, których przychody podlegają (w spornym zakresie) wliczeniu lub nie podlegają wliczeniu do tej podstawy. Prawa pracowników w oczywisty sposób zależą od rozstrzygnięcia tego sporu. Dotyczy to praw pracowniczych (realnej, „netto”, wysokości świadczeń otrzymywanych od pracodawcy) i praw z zakresu ubezpieczeń społecznych. W myśl art. 477¹¹ § 1 k.p.c. w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych stronami są ubezpieczony, inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy i zainteresowany. Definicję zainteresowanego w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych zawiera art. 477¹¹ § 2 k.p.c. (zdanie pierwsze), zgodnie z którym zainteresowanym jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Jeżeli osoba taka nie została wezwana do udziału w sprawie przed organem rentowym, sąd wezwie ją do udziału w postępowaniu bądź z urzędu, bądź na jej wniosek lub na wniosek jednej

ze stron (art. 477¹¹ § 2 zdanie drugie k.p.c.). Pracownicy płatnika są zatem zainteresowanymi w rozumieniu tego przepisu.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że niewezwanie przez sąd zainteresowanego do udziału w postępowaniu (art. 477¹¹ § 2 zdanie drugie k.p.c.) powoduje nieważność tego postępowania (art. 379 pkt 5 w związku z art. 477¹¹ § 1 k.p.c.). Tytułem przykładu można wymienić następujące orzeczenia: uchwałę z 29 lipca 1998 r. (III ZP 20/97, OSNAPiUS 1998 nr 21, poz. 619), wyrok z 15 lipca 1999 r. (II UKN 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 22, poz. 826) i wyrok z 6 stycznia 2009 r. (I UK 157/08, OSNP 2010 nr 13-14, poz. 172). Zaskarżone orzeczenie zapadło zatem w warunkach nieważności postępowania.

Sąd Najwyższy rozważył ponadto zasadnicze wady decyzji, której kontrola była przedmiotem postępowania. Sąd pierwszej instancji zwrócił na nie uwagę, natomiast Sąd Apelacyjny pominął te kwestie, chociaż również one mogą rzutować na ważność postępowania. Decyzja organu rentowego z 19 maja 2010 r. (6/2010) zawiera na wstępie nawiązanie do protokołu kontroli „ z dnia 25.02. 2009 r.”, powołanie się na liczne przepisy prawa a po nim następujący tekst: „1. stwierdza, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia niżej wymienionych ubezpieczonych u płatnika składek R.-O. Sp. z o.o.: Ubezpieczony:”. Po tym tekście następują tabele zawierające imiona, nazwiska i numery PESEL kilkuset osób raz wymienienie kwot wynagrodzenia i dat wypłaty. Po tych tabelach następuje uzasadnienie decyzji, w którym wymieniono z nazwiska trzy osoby. Sąd pierwszej instancji podejmował próby wyjaśnienia, co oznaczają podane w decyzji kwoty. Wnoszący odwołanie (w tym wypadku płatnik składek) winien mieć jasność co do treści i przedmiotu rozstrzygnięcia decyzją organu rentowego dla możliwości podjęcia obrony w sytuacji, gdy uważa, że decyzja ta nie jest prawidłowa. Gdy decyzja zawiera wady uniemożliwiające jednoznaczne odczytanie jej przedmiotu i treści strona jest pozbawiona możliwości obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. Płatnik składek już w odwołaniu podnosił zasadnicze wady przedmiotowej decyzji. Sąd Apelacyjny rozstrzygnął spór w zakresie kwestii podlegania świadczenia urlopowego wliczeniu do podstawy wymiaru składek a pominął ułomną treść decyzji. Ta okoliczność również uzasadnia uchylene zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.